

**IDEEA GARANTĂRII, PROMOVĂRII ȘI PROTEJĂRII
DREPTURILOR OMULUI PRIN RACORDAREA LEGISLAȚIEI
NAȚIONALE LA STANDARDELE INTERNAȚIONALE**

**THE CONCEPT OF GUARANTEEING, PROMOTING AND PROTECTING
HUMAN RIGHTS, BY ALINGNING NATIONAL LEGISLATION WITH
THE INTERNATIONAL STANDARDS**

AUGUSTIN VASILE FĂRCAȘ¹

Rezumat: Este important de subliniat faptul că învățarea și cercetarea drepturilor omului constituie mijloace adecvate pentru asigurarea unui respect sporit pentru drepturile omului, printr-o mai bună cunoaștere a acestora. Valoarea democrației depinde de capacitatea pe care o au cetățenii de a-și judeca guvernarea și de marja de libertate efectivă de care se bucură pentru a face aceasta. Mai mult, într-o democrație puternică respectul deplin al întregului corpus de drepturi ale persoanei este o condiție necesară pentru existența unei democrații care funcționează din plin. Un oarecare progres în domeniul drepturilor omului a apărut aproape imediat după căderea comunismului.

Cuvinte-cheie: valori, drepturi, instituții, democrație.

Abstract: It is important to point out that learning and researching human rights constitutes an appropriate means to ensure better respect of the same rights, through a better knowledge of them. The value of democracy depends upon the ability that citizens have to judge its government and the actual margin of freedom that they enjoy in order to make it. Moreover, in a strong democracy the full respect of the entire corpus of individual rights is a necessary condition for existence of a democracy which fully operates. Some kind of progress in human rights has emerged almost immediately after the collapse of communism.

Key-words: values; rights; institutions; democracy.

¹ Lector univ. dr., Universitatea „Dimitrie Cantemir” din Târgu-Mureș, Facultatea de Drept, email: augustinvasilefarcas@yahoo.com

1. Considerații preliminare

Noțiunea de „drepturi ale omului” este relativ imprecisă. „Știința drepturilor omului” este o ramură specifică a științelor umaniste, al cărui obiect este acela de a studia relațiile dintre oameni în funcție de demnitatea umană², pentru a determina ansamblul drepturilor și libertăților necesare dezvoltării personalității oricărei ființe umane³.

Este necesar să reținem că, în cadrul drepturilor omului, noțiunea de demnitate este esențială, deoarece apare ca „principiu matriceal”⁴ prin excelență, ce constituie temelia drepturilor fundamentale, respectiv rațiunea acestora de a fi. Desigur, există și alte concepte fondatoare ale drepturilor omului, în particular libertatea, și este cu siguranță dificil de a se măsura influențele respective.

În plan internațional, respectarea drepturilor omului este atent monitorizată de către organisme specializate ale Națiunilor Unite. Sub acest aspect, art. 1 paragraful 3 al Cartei Națiunilor Unite stabilește că unul dintre țelurile Națiunilor Unite este: „promovarea și încurajarea respectării drepturilor omului și libertăților fundamentale pentru toți, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie”.

În același context drepturile omului în Europa și respectarea lor reprezintă unul dintre standardele politice fundamentale, expres formulate de Consiliul European de la Copenhaga (1993), ale integrării în Uniune. Mai pe larg, în relațiile sale economice cu statele în curs de dezvoltare, Uniunea Europeană practică așa numita clauza de condiționalitate. Ea are în vedere respectarea drepturilor omului de către statele cărora Uniunea le acordă asistență și sprijin pentru dezvoltare.

Totodată, principalul act normativ intern care garantează respectarea drepturilor omului este Constituția. Astfel, Legea fundamentală este foarte limpede atunci când enumeră și descrie drepturile și libertățile fundamentale, cea mai mare parte dintre ele fiind adresate cetățeanului român. Dificultatea începe când este vorba de a cunoaște sistemele de protecție pe care le oferă

² Dreptul la demnitate, este reglementat și de art. 72 din noul Cod civil, a se vedea, în acest sens, *Codul civil român* republicat, Editura C. H. Beck, București, 2011, p. 32.

³ Pentru detalii, a se vedea J. F. Renucci, *Tratat de drept european al drepturilor omului*, Editura Hamangiu, București, 2009, p. 1.

⁴ A se vedea B. Mathieu, *Pour une reconnaissance de „principes matriciels” en matière de protection constitutionnelle des droits de l'homme*, D. Chron, 1995, pp. 211 și urm.

dreptul național dar și cel internațional al drepturilor omului. De data aceasta, omul devine de cele mai multe ori neputincios în demersul lui de a cunoaște și de a cere ce i se cuvine. Apare astfel nevoia ca însuși statul, prin instituțiile sale specializate, să asigure promovarea cât mai largă a drepturilor omului.

Contextul în care apare ideea unor drepturi ale omului, adică ale unor drepturi pe care le au oamenii întrucât sunt ființe umane și nu în virtutea unui sistem de legi sau jurisdicții este cel politic. De aceea, drepturile la început naturale sunt indisolubil legate de procesul autonomizării politicii în sânul societății globale și întărirea acestui proces prin consemnarea juridică. Ambele procese, politic și juridic, în care se produce și evoluează ideea drepturilor omului sunt sinonime și complexe, constituind obiectul a numeroase lucrări.

Geneza drepturilor omului, care coboară până în zorii antichității: trece prin veacurile Evului Mediu, se dezvoltă prin contribuția importantă a secolelor XVII - XVIII, pentru ca anii ce au urmat celui de-al doilea război mondial să le dea contur definitiv. O datare a celor mai vechi urme nu este posibilă; descifrarea lor trebuie căutată în concepția despre lume a oamenilor, în relația om-divinitate și evident în relația putere-om. Din amândouă au izvorât comandamentele morale, adică atitudinile umane care definesc buna (sau reaua) conduită, care prescriu reguli de comportament cărora oamenii trebuie să li se supună, să li se conformeze în raporturile dintre ei⁵.

Nu ne propunem să reconstituim istoric aceste trasee. Vom menționa doar momentele cunoscute de afirmare clară din punct de vedere juridic a ideii drepturilor omului.

2. Unele considerații privind prioritatea recunoașterii și garantării drepturilor omului

În condițiile democrației parlamentare, puterea de stat este subordonată autorității constituționale. În același timp, statul este garantul drepturilor persoanei contra oricăror abuzuri sau discriminări din partea

⁵ În acest sens, a se vedea și A. I. M. Zlătescu, *Drepturile omului – un sistem în evoluție*, Institutul Român pentru Drepturile Omului, București, 2007, p. 7; A. V. Fărcaș, L. Fărcaș, *Aspecte privind protecția drepturilor omului*, Editura Universul Juridic, București, 2012, p. 7 și urm.

puterii. În procesul de edificare al statului de drept, promovarea și protejarea drepturilor omului este un principiu democratic fundamental, și un reper important pentru România. Acest lucru este subliniat de toți cei ce s-au aplecat asupra problematicii statului de drept.

Astfel, o definiție a statului de drept, care s-ar mărgini să-l caracterizeze ca un stat al domniei legii, fără să cuprindă reglementări bazate pe recunoașterea și garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului ar fi incompletă⁶.

Definind statul de drept în lumina art.1 alin. (3) din Constituției României din 1991, subliniem caracterul democratic și social al statului ale cărui axe de organizare și funcționare sunt valorile supreme concretizate în drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale ale omului.

Ca semnatară a actelor și documentelor adoptate la nivel European și Internațional pentru apărarea drepturilor fundamentale ale omului, România și-a exprimat voința, inter alia, de a respecta dreptul la acces liber la justiție – în sensul art. 8 al Declarației Universale a Drepturilor Omului, al art. 14 al Pactului Internațional cu privire la drepturile civile și politice și al art. 6 al Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale.

Trebuie remarcat faptul că, ultimul mecanism formal al statului de drept este protecția juridică a drepturilor și libertăților.

Aceasta presupune trei aspecte:

- în primul rând, constituționalizarea unor drepturi și libertăți;
- în al doilea rând, jurisdicționalizarea lor, existența unei legislații și a unor proceduri care să formuleze în limbaj normativ drepturile fundamentale, accesul liber la o justiție independentă;
- în al treilea rând, organizarea unui contencios constituțional al drepturilor și libertăților fundamentale. Acest ultim mecanism formal al statului de drept concretizează evoluția către un stat de drept material, în care evoluțiunea puterii este subordonată realizării libertății individuale⁷.

⁶ A se vedea, T. Drăganu, *Introducere în teoria și practica statului de drept*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1992, p. 9-10.

⁷ Pentru detalii, vezi, D. C. Dănișor, *Tratat de Drept constituțional și instituții politice*, Editura Sitech, Craiova, 2006, p. 201.

3. Garantarea și apărarea drepturilor omului prin liberul acces la justiție

Este necesar să se sublinieze că, întreaga construcție statală, întregul edificiu statal, întreaga structură a statului, centrală și locală, pe orizontală și verticală, se bazează pe lege, pe prevederile ei, pe normele juridice, unde în prim-plan sunt puse drepturile și libertățile fundamentale ale cetățeanului, drepturile omului. De asemenea, ansamblul relațiilor dintre cetățeni și stat se fundamentează pe lege. Toți indivizii, indiferent de poziția lor socială, de rolul lor deținut în ierarhia societății se subordonează prevederilor legii, acționează, mai exact, trebuie să acționeze atât în viața politică, cât și în viața socială și particulară în conformitate cu legea, *dura lex, sed lex*⁸.

Facem precizarea că, între garanțiile procedurale care să consolideze mecanismele de protecție a drepturilor omului se înscrie dreptul la judecată: orice persoană are dreptul la judecarea, în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil, a cauzei sale de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, careva hotărâți fie asupra contestațiilor privind drepturile și obligațiile sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală, îndreptate împotriva sa⁹.

În țara noastră justiția - *ca forță publică organizată în stat* - joacă un rol fundamental în apărarea drepturilor omului, organizarea ierarhică a acesteia, dreptul la recurs, prezumția de nevinovăție se înscriu între componentele fundamentale, structurale și de acțiune prin care justiția vizează apărarea drepturilor fundamentale.

Totodată, arătăm că, pentru ca drepturile și libertățile să devină efective trebuie ca ele să fie apărate de o instanță la care titularul lor să acceadă liber, care să fie instituită prin lege, să fie independentă, imparțială și să judece după o procedură echitabilă, publică și într-un termen rezonabil. Această garanție generală a efectivității drepturilor și libertăților este numită de obicei drept la un proces echitabil sau, cum stipulează Constituția României, prin acces liber la justiție.

⁸ A se vedea, E. Aramă, M. Tașcă, *Organizarea judecătorească a Basarabiei după unirea din 1918 și unificarea acesteia cu cea din Vechiul Regat*, Analele Științifice ale Universității de stat din Moldova, seria „Științe socio-umanistice” vol. I, Chișinău, 2004, p. 8-16.

⁹ În acest sens, a se vedea, I. Deleanu, M. Enache, *Statul de drept*, în revista *Dreptul* nr. 7/1993, p. 3-11.

România a consacrat prin Constituție și prin alte acte normative drepturile și libertățile fundamentale ale omului, ca drepturi și libertăți cetățenești.

În baza principiului supremației constituției României, justiția a devenit una din garanțiile exercitării efective a drepturilor și libertăților cetățenești. Acest rol se motivează prin locul puterii judecătorești în sistemul puterilor publice și prin funcțiile sale. Justiția se înfăptuiește în numele legii, de către judecători care sunt independenți și se supun numai legii. Raportarea activității judecătorești numai la lege asigură tocmai aplicarea necondiționată a legii și numai a legii¹⁰.

De remarcat, astfel că art. 21 alin. (1) al Constituției României consfințește accesul liber la justiție. Prin generalitatea formulării sale, art. 21 permite oricărei persoane accesul la justiție: cetățean român, cetățean străin sau apatrid. În al doilea rând, el permite accesul la justiție pentru apărarea oricărui drept sau libertate și a oricărui interes legitim, indiferent dacă acestea rezultă din Constituție sau alte legi. În alin. (2) al aceluiași articol se stipulează că nici o lege nu poate îngreuna exercitarea acestui drept.

Trebuie să observăm însă că, în același context, art. 52 alin. (1)¹¹ al Constituției României este temeiul constituțional al răspunderii autorităților publice pentru vătămările produse cetățenilor prin încălcarea sau nesocotirea drepturilor și libertăților. Se poate aprecia că art. 52 din Constituția României, republicată, reprezintă fundamentul constituțional principal al contenciosului administrativ. Acest drept reprezintă o sinteză cuprinzătoare a unei întregi evoluții a normelor juridice în materie pe plan european¹². Legea fundamentală revizuită în anul 2003, a lărgit considerabil temeiul acțiunilor în contencios administrativ extinzându-l dincolo de limita dreptului subiectiv încălcat, și asupra interesului legitim, tranșând astfel, definitiv disputa juriștilor referitoare la corelarea celor două articole constituționale privind

¹⁰ Pentru detalii, a se vedea, I. Muraru, E. S. Tănăsescu (coord.), *Constituția României. Comentarii pe articole*, Editura C. H. Beck, București, 2008, p. 177.

¹¹ Potrivit art. 52 alin. (1) din Constituția României: „*Persoana vătămată într-un drept al său ori într-un interes legitim, de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal al unei cereri, este îndreptățit să obțină recunoașterea dreptului pretins sau interesului legitim, anularea actului și repararea pagubei*”.

¹² A se vedea, E. S. Tănăsescu, *Prezentare comparativă a abordărilor constituționale din alte state cu privire la răspunderea autorităților publice față de cetățeni și relativ la integrarea în Uniunea Europeană*, în *Revista de Drept Public* nr. 2/2002, p. 17.

accesul liber la justiție și dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică¹³.

În fine, din examinarea dispozițiilor art. 52 alin. (1) din Legea fundamentală, constatăm că legiuitorul constituant a avut în vedere nu doar actele administrative emise de autoritățile administrației publice din sfera puterii executive, ci și actele administrative emise de alte autorități publice din sfera celorlalte două puteri (legislativă și judecătorească) sau cu atribuții de control, prevăzute sau nu în Constituție.

4. Asigurarea unei baze constituționale a drepturilor și libertăților fundamentale

Toate statele au o Constituție, în sensul că o regulă sau un sistem de reguli tacite sau exprese trebuie să statueze cine sunt cei care exercită puterea, în baza cărui principiu și de unde vine această putere. Voința fermă afirmată în secolul al XVIII-lea de a face din Constituție un instrument de apărare a libertății, a marcat, în conștiința politică a popoarelor, atribuirea unui prestigiu superior constituțiilor scrise, rigide.

Constituția este o regulă superioară guvernanților, câtă vreme ea definește modalitățile investirii lor, legitimează și determină condițiile exercitării puterii. Așadar, puterea statuată în baza unei constituții este în mod necesar limitată. Dar o astfel de limitare poate să nu aibă, în principiu, nici un efect benefic asupra drepturilor și libertăților supușilor, când constituția acordă puterii aproape absolute guvernanților.

Drepturile omului nu au putut deveni realități juridice decât în măsura în care politicul însuși se supune legii/juridicului, cu alte cuvinte, decât în măsura în care politicul însuși își impune autolimitări. Drepturile omului și puterea politică trebuie să se găsească într-un perfect echilibru. Acest echilibru nu poate fi realizat decât într-un stat în care puterea politică și persoanele se găsesc legate prin reguli generale care la rândul lor sunt expresia voinței întregului popor. Destinația socială a drepturilor omului impune însă ca ele să corespundă cu cerințele ordinii publice, cu nevoile societății, cu cele economice.

Facem precizarea că, asigurarea unei baze constituționale, legislative și procedurale pentru afirmarea, promovarea și protejarea drepturilor și

¹³ A se vedea I. Santai, *Implicații vizând unele prevederi revizuite ale Constituției în materia contenciosului administrativ*, în *Revista de drept public*, nr. 1/2004, p. 35.

libertăților fundamentale ale omului implică transformări profunde în natura statului însuși, dar și natura relațiilor dintre state.

Existența unei Constituții, garant al drepturilor și libertăților fundamentale sau, cel puțin, a unei Charte ori Declarații de drepturi este un element definitoriu al statului de drept.

De notat faptul că, țara noastră și-a declarat intenția de a se integra în comunitatea internațională, bazându-se pe ideea garantării, promovării și protejării drepturilor omului prin racordarea legislației naționale la standardele internaționale¹⁴, prin democratizarea și reforma instituțiilor de drept din țară.

Precizăm că, în dreptul intern, art. 20 alin. (1) din Constituția României revizuită în 2003¹⁵, cuprinde două reguli care privesc de fapt transpunerea în practică a dispozițiilor constituționale privind drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale. Dispozițiile acestui articol trebuie interpretate prin coroborarea lor mai ales cu art. 11 care consacră corelația dintre dreptul internațional și dreptul intern, ele fiind o aplicațiune specifică a acestei corelații în domeniul drepturilor constituționale¹⁶.

¹⁴ Art. 11 din Constituție prevede că: alin. (1) „Statul român se obligă să îndeplinească întocmai și cu bună-credință obligațiile ce îi revin din tratatele la care este parte”; alin.(2) „Tratatele ratificate de Parlament, potrivit legii, fac parte din dreptul intern”.

Analizând art. 11 din Constituție desprindem faptul că toate tratatele internaționale, la care România este parte, în urma ratificării lor de către Parlament, devin componente ale dreptului intern, indiferent de domeniul sau obiectul lor de reglementare. Așadar, tratatele ratificate apar ca acte normative, în principiu, de aceeași valoare și forță juridică ca și a celorlalte acte normative elaborate de autoritatea legiuitoare națională.

În jurisprudența sa, Curtea Constituțională a României a reținut, în mai multe cazuri, contrarietatea unor dispoziții legale din legislația internă cu anumite reglementări internaționale ori lipsa reglementării prin legi interne a unor relații sociale care sunt reglementate prin acte internaționale. Până în prezent, Curtea a reținut neconstituționalitatea unor texte de lege numai în cazurile în care acestea, pe lângă faptul că sunt neconcordante cu reglementările internaționale, contravin și anumitor dispoziții exprese ale Constituției, apud I. Muraru, N. M. Vlădoiu, A. Muraru, S.G. Barbu, *Contencios constituțional*, Editura Hamangiu, București, 2009, p. 156-157.

¹⁵ Art. 20 alin. (1) din Constituție prevede că: *Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și celelalte tratate la care România este parte.*

¹⁶ A se vedea, M. Constantinescu, A. Iorgovan, I. Muraru, E. S. Tănăsescu, *Constituția României revizuită. Comentarii și explicații*, Editura All Beck, București 2004, p. 30-31.

Trebuie subliniat că, prima regulă stabilește că interpretarea și aplicarea drepturilor și libertăților cetățenești se fac în concordanță cu prevederile tratatelor internaționale la care România este parte. Așa cum rezultă din lectura textului, este nominalizată Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la 10 decembrie 1948, iar în ceea ce privește celelalte documente internaționale, se vorbește de pacte și tratate deși într-o viziune largă, științifică, pactele sunt tratate. Explicația acestui limbaj al art. 20 stă în atașamentul pe care România îl proclamă explicit mai întâi față de Declarația Universală a Drepturilor Omului, document de început și de referință în domeniu, care a marcat începutul unei ere noi în proclamarea și protecția drepturilor omului. În ideea de a se marca atașamentul și respectul față de cele două pacte, Pactul internațional relativ la drepturile economice, sociale, culturale și Pactul relativ la drepturile civile și politice, în textul art. 20 s-a menționat și cuvântul pacte.

Principala observație care trebuie reținută, constă în faptul că, temeiul declarării ca neconstituțională a unei dispoziții legale îl constituie încălcarea prin aceasta a anumitor dispoziții constituționale, iar nu neconcordanța cu reglementările internaționale. Art. 20 alin. (1) obligă Curtea Constituțională să interpreteze dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile cetățenilor în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului și cu celelalte pacte și tratate la care România este parte. Dacă va constata că o anumită dispoziție constituțională, interpretată în modul dispus de art. 20 alin. (1) din Constituție este încălcată prin reglementarea legală supusă controlului de constituționalitate, Curtea Constituțională va constata neconstituționalitatea acesteia¹⁷.

În ceea ce privește cea de a doua regulă, menționăm că ea acordă prioritate reglementărilor internaționale, desigur celor cuprinse în tratate și ratificate de România, în situația în care s-ar ivi anumite nepotriviri, contradicții, conflicte, neconcordanțe între acestea și reglementările interne. Trebuie menționat că această prioritate stabilită prin alin. (2) al art. 20 din Constituție este acordată numai reglementărilor din domeniul drepturilor omului.

¹⁷ A se vedea, I. Muraru, N. M. Vlădoiu, A. Muraru, S.G. Barbu, op. cit., p. 157.

Arătăm, de asemenea, că în ipoteza alin. (2) al art. 20 din Constituție¹⁸, când există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, și legile interne, conform dispoziției constituționale, au prioritate reglementările internaționale. Ni se pare evident că, în asemenea situații, nu se pune nici o problemă de constituționalitate de competența contenciosului constituțional, ci una de aplicare a legii. Ca atare, instanțele judecătorești ori celelalte autorități publice vor aplica, în cazuri concrete, în mod nemijlocit reglementările internaționale, care au prioritate față de legile interne¹⁹.

În opinia noastră, judecătorul național trebuie să poată îndepărta progresiv, din propria inițiativă, aplicarea dispozițiilor legislative interne care formează un obstacol pentru deplina eficacitate, directă, a normelor Convenției europene a drepturilor omului; este un semnal optimist că, în ultimii ani, atât instanțele judecătorești, dar mai ales Curtea Constituțională, în deciziile date, invocă frecvent diferite hotărâri ale Curții Europene, dar de fiecare dată în relație directă cu dispozițiile constituționale.

Este necesar să se sublinieze că, treptat, dar cu pași siguri, garanțiile internaționale ale drepturilor și libertăților omului au devenit pentru juriștii români un instrument aproape tot atât de des utilizat ca și reglementările interne.

Trebuie să se precizeze, de asemenea că, o contribuție esențială în acest proces a avut-o Curtea Constituțională a României care, în activitatea sa de înlăturare a antinomiilor dintre legile interne și Constituție, a acordat, în virtutea prevederilor constituționale amintite mai sus, prioritate reglementărilor internaționale în materia drepturilor omului.

După ratificarea Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, în anul 1994, Curtea Constituțională a României și-a fundamentat o parte dintre soluțiile pronunțate pe textele Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, ea a contribuit la sublinierea importanței acestor prevederi internaționale în cadrul de referință al legislației privind drepturile omului, dar și la asigurarea unei juste interpretări și aplicări a acestor norme de către instanțele

¹⁸ Art. 20 alin. (2) din Constituție prevede că: „*Dacă există neconcordanță între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, și legile interne, au prioritate reglementările internaționale*”.

¹⁹ A se vedea, I. Muraru, N. M. Vlădoiu, A. Muraru, S.G. Barbu, *op. cit.*, p. 158.

judecătorești în lumina dispozițiilor constituționale ale art. 147 alin. (4) care asigura caracterul obligatoriu al deciziilor Curții Constituționale²⁰.

Din această perspectivă, Curtea Constituțională și-a îmbogățit an de an jurisprudența cu soluții inspirate din practica instanței europene pentru drepturile omului. Astfel, dacă în perioada 1994-1999 numărul deciziilor Curții Constituționale în care se făcea referire la jurisprudența Curții de la Strasbourg oscila anual între 6 și 30, în anii în care au urmat acesta a cunoscut creșteri semnificative: 49 în anul 2000; 73 în anul 2001; 73 în anul 2002; 97 în anul 2003, peste 200 în anul 2011 ș. a. m. d.

Curtea Constituțională a avut ocazia să se pronunțe în mai multe rânduri asupra legitimității prevederilor Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale în ansamblul reglementărilor privind drepturile omului aplicabile în țara noastră, cât și asupra importanței și a caracterului obligatoriu al acestui instrument internațional. Astfel, Curtea Constituțională a examinat însăși conformitatea prevederilor Legii nr. 30 din 1994 privind ratificarea Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și a protocoalelor adiționale la această convenție cu dispozițiile constituționale²¹.

De asemenea, arătăm că, în numeroase alte rânduri, instanța de contencios constituțional a ținut să sublinieze caracterul obligatoriu al

²⁰ *Jurisprudența Curții Constituționale și Convenția Europeană a Drepturilor Omului 1994-2003*, Editura Regia Autonomă Monitorul Oficial, București, 2005, p. 9-10.

²¹ Prin Decizia nr. 94/1996, Curtea a analizat criticile de neconstituționalitate care priveau dispozițiile art. 3 din această lege, potrivit cărora: „în baza art. 25 și 46 din Convenția menționată, România recunoaște dreptul la recurs individual în fața Comisiei Europene a Drepturilor Omului și jurisdicția obligatorie a Curții Europene a Drepturilor Omului în privința drepturilor cuprinse în Convenția europeană a drepturilor omului, precum și în Protocolul nr. 4 recunoscând anumite drepturi și libertăți, altele decât cele deja înscrise în convenție și în primul Protocol adițional al convenției, Strasbourg 16 septembrie 1963, și în protocolul nr. 7 Strasbourg 22 noiembrie 1984, pentru cauzele în care violarea drepturilor garantate de aceste texte intervine după intrarea lor în vigoare pentru România”.

Soluția pronunțată de instanța de contencios constituțional a arătat că acest text de lege nu poate fi considerat a fi contrar obligației constituționale de îndeplinire întocmai și cu bună-credință a convențiilor internaționale, obligații prevăzute de art. 11 din Constituție, și nici ca fiind contrară prevederilor constituționale referitoare la prioritatea tratatelor internaționale privitoare la drepturile fundamentale ale omului față de legile interne. În argumentarea acestei soluții s-a reținut că aplicarea jurisdicției internaționale consacrate de Convenție în cauzele anterioare aderării, așa cum susțineau autorii excepției, ar reprezenta o încălcare a principiului neretroactivității legii, prevăzut de art. 15 alin. (2) din Constituție.

prevederilor Convenției în ansamblul reglementărilor legale aplicabile în țara noastră²². În aceeași ordine de idei, Curtea Constituțională a ținut să sublinieze caracterul obligatoriu al interpretărilor Curții europene a drepturilor omului în cele mai multe dintre soluțiile în care și-a sprijinit argumentația pe dispozițiile convenției.

Ținând cont de acest fapt, instanța românească de contencios constituțional nu a întârziat să reconsidere propria sa jurisprudență atunci când a constatat existența unor neconcordanțe între aceasta și soluțiile Curții de la Strasbourg²³.

De notat faptul că, o contribuție deosebită pe care Curtea Constituțională a adus-o la clarificarea sferei de aplicare și a conținutului drepturilor și libertăților consacrate de Convenție s-a realizat cu prilejul invocării, într-o serie de decizii, a dispozițiilor acestui act internațional, ca fundament al soluțiilor pronunțate. Este cazul garanțiilor consacrate de art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale care se referă la dreptul la un proces echitabil²⁴. Interpretând dispozițiile

²² Prin Decizia Curții Constituționale nr. 146/2000, publicată în M. Of. nr. 566 din 15 noiembrie 2000. Curtea Constituțională sublinia că: „ratificarea de către România a Convenției pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale prin Legea nr. 30/1994, a făcut ca această convenție să facă parte din dreptul intern, situație în care raportarea la oricare dintre textele sale este supusă aceluiași regim cu cel aplicabil raportărilor la dispozițiile din Legea fundamentală. Curtea constată, de asemenea, că această interpretare este în deplin acord cu dispozițiile art. 20 din Constituție”.

Mai mult prin Decizia Curții Constituționale nr. 148/2003 privind constituționalitatea propunerii legislative de revizuire a Constituției României, publicată în M. Of. nr. 317 din 12 mai 2003, Curtea a statuat: „calitatea României de parte la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale ori la alte tratate internaționale are semnificația unei restrângeri a competențelor autorității statale, o relativizare a suveranității naționale”.

²³ Dovadă acestui fapt o constituie și Decizia Curții Constituționale nr. 145/2000, publicată în M. Of. nr. 665 din 16 decembrie 2000, prin care Curtea a statuat, în urma analizării practicii Curții europene a drepturilor omului, că dispozițiile art. 174 alin. (1) lit. a) din Codul de procedură penală, care interzicea dreptul inculpatului de a fi reprezentat la judecarea cauzei atunci când nu se poate prezenta în instanță, nu constituie o garanție, ci, dimpotrivă, o restrângere nejustificată a dreptului său la apărare. Aceasta a dus la modificarea soluției pronunțate anterior cu privire la constituționalitatea acestui text de lege.

²⁴ A se vedea, în acest sens Decizia Curții Constituționale nr. 332/2001, publicată în M. Of. nr. 113 din 12 februarie 2002; Decizia Curții Constituționale nr. 347/2002, publicată în M. Of. nr. 118 din 25 februarie 2003; Decizia Curții Constituționale nr. 455/2003, publicată în M. Of. nr. 3 din 5 ianuarie 2004 ș.a.

aceluiași articol 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, Curtea a avut prilejul de a se pronunța asupra mai multor texte de lege în raport cu cerința respectării unui termen rezonabil²⁵ de soluționare a cauzelor.

În fine, trebuie luat în considerație și faptul că, pentru a fi promovate și protejate drepturile omului, acestea trebuie să fie întâi de toate cunoscute și aplicate, ceea ce incumbă o datorie primordială nu numai partidelor politice electorale, ci și societății civile.

Deoarece realizarea efectivă a drepturilor și libertăților umane implică eforturi conjugate și conștiente ale oamenilor (cetățenilor) și ale autorităților publice, esențial este ca ele să fie protejate printr-un regim de drept, prin prevederi clare, ferme în Constituție și legi, care să nu se limiteze doar la proclamarea lor, ci să asigure, prin mijloace precise, garantarea, exercitarea lor efectivă.

Este evident însă că, recunoașterea drepturilor și libertăților fundamentale într-o Constituție nu este însă suficientă pentru a le garanta. Pe lângă aceasta, sistemul respectiv trebuie să organizeze un contencios constituțional al acestor drepturi și libertăți, care să completeze contenciosul clasic al normelor și instituțiilor. Pentru ca aceasta să realizeze cât mai bine posibil cerința statului de drept, sesizarea organului de control trebuie să poată fi făcută de către particulari²⁶.

În esență, individul atunci când intră în contact cu o autoritate publică, indiferent de nivelul său, trebuie să fie protejat și să dispună de mijloace eficiente pentru a-și apăra drepturile. Vătămarea unui drept, produsă de o autoritate administrativă locală poate fi reparată fie adresându-se acelei autorități, fie instanțelor jurisdicționale ale statului, astfel încât individul dispune de căi efective, în trepte, pentru a-și apăra drepturile.

Dacă nu obține dreptate pe plan național, se poate adresa și jurisdicțiilor europene.

Din cele arătate, rezultă rolul important ce revine Curții Constituționale a României în apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor.

²⁵ Decizia Curții Constituționale nr. 29/2000, publicată în M. Of., nr. 460 din 21 septembrie 2000.

²⁶ A se vedea, D. C. Dănișor, *op. cit.*, p. 761.

În sfârșit, se cuvine subliniat faptul că, Așezământul fundamental din 1991 prevede, ca noutate în viața juridico-statală a României, crearea instituției Avocatului Poporului care a început să funcționeze după adoptarea legii sale organice, Legea nr. 35/1997. Ca instituție de tip Ombudsman, Avocatul Poporului apără persoanele lezate în drepturile și libertățile lor de către autoritățile administrației publice.

Concluzii

Din cele expuse în cuprinsul studiului se poate concluziona faptul că în ultimii ani, instituția drepturilor omului a devenit o sursă majoră de dinamizare a evoluției istorice și democratice a națiunilor. Totodată instituția drepturilor omului reprezintă în opinia noastră o sursă de conștientizare în ceea ce privește afirmarea personalității indivizilor și a societății, în ansamblul său.

Aceste succinte considerente determină înțelegerea faptului că, valorile, principiile și instituțiile democrației, fundamentate pe drepturile omului, coincid cu conceptele de bază care jalonează itinerarul civic. El permite înțelegerea rolului cetățenilor și asociațiilor neguvernamentale pentru promovarea democrației.